



ЁШЛАРНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

И.Хасанова

ЖДПУ, Стажёр ўқитувчи

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7337731>

ARTICLE INFO

Received: 08th November 2022

Accepted: 15th November 2022

Online: 19th November 2022

KEY WORDS

Реферат, тезис, мақола, китоб, автореферат, диссертация, монография ёки шаклланган фикр, ғоя, қараш (концепция), таълимот ёки қурилма, механизм, машина, ихтиро, патент, кашфиёт ёки усул, услубият, метод, мезон, технология.

Маълумки, таълим-тарбияга бўлган замонавий талаблар ҳамда уларнинг сифатини ошириш муаммосига янги ёндашув, уни мунтазам равишда такомиллаштиришнинг инновацион услубларини ишлаб чиқиш ва уларни таълим-тарбия жараёнига кенг жорий этишлардан иборат «Интеллектуал аср» нинг фаол иштирокчиларини тайёрлаш кўзда тутилган. Айниқса, кадрлар тайёрлаш миллий дастурида таълим муассасаларида янги педагогик технологияларни яратишга йўналтирилган илмий тадқиқот ишлар салмоғини кенгайтиришга алоҳида эътибор қаратилган. Маълумки, кейинги йилларда таълим-тарбия жараёнидаги фаолият юритишни муайян режалаштирилган тартибга

ABSTRACT

Ушбу мақолада ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда замонавий ахборот технологияларидан самарали фойдаланилган педагогик технологиялар ва интерактив таълим методларидан фойдаланишга ўргатиш, ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда уларнинг илмий дунёқарашини кенгайтириш каби масалалар ёритилган.

солувчи ёндашув сифатида педагогик технология назариясидан фойдаланган ҳолдаги педагогик фаолият эътироф этилмоқда. Жумладан, Ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда ахборот технологиялардан фойдаланиш ва бўлажак мутахассисларни тайёрлашларга технологик ёндашув қилиш ва мазкур жараёнларга ахборот-коммуникацион технологияларидан кенг фойдаланишни амалга ошириш борасида салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Бу борада Р.Ш. Ахлиддинов, Н. Авазов, А. Акмалов, Д. Ашурова, С. Бозорова, М.В. Глушков, А. Зуннунов, М.Э. Зуфарова, Х.И. Ибрагимов, Ж.Ф. Йўлдошев, Х.А. Тўрақулов, Н. Хожибоев, М. Шамсиев, Ш.С. Шарипов, Қ. Эшматов, С.Т.



Юлдошева ва бошқа тадқиқотчиларнинг илмий изланишлари натижалари аҳамиятлидир. Юқорида номлари қайд этилган мутахассис-олимларимизнинг илмий изланишлари натижалари таълим-тарбия жараёнларини олиб боришнинг Ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда ахборот технологиялардан фойдаланишнинг оптимал вариантларини яратишга муҳим дидактик асос бўла олади.

Шу сабабли ҳам ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда замонавий педагогик ва ахборот технологияларидан, ўқув-тарбиявий ишларнинг интерактив усулларидан фойдалана оладиган қилиб ҳамда ўзидаги педагогик фаолият маҳоратини ва кўникмаларини янада такомиллаштириш, ривожлантириш устидаги фаолиятини илмий асосда ташкил қила оладиган, шунингдек, уларни мустақил илмий-педагогик ва касбга доир бошқарув фаолиятига лойиқ қилиб тайёрлаш бугуннинг долзарб муаммосидир. Бу эса кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг учинчи босқичи вазифасини ҳал қилинишининг бир варианты ҳамдир. Ушбу вариант ўз навбатида қатор вазифаларни ҳал қилишни тақозо этади. Улар:

- ёшларни замонавий талаблар асосида интеллектуал салоҳиятли қилиб тарбиялашга эришиш, яъни илм-фан ва техника-технологияларнинг замонавий ютуқларини амалиётда жорий этишга йўналтирилган касб тайёргарлигига эга қилиш;

- ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда замонавий ахборот технологияларидан самарали фойдаланилган педагогик

технологиялар ва интерактив таълим методларидан фойдаланишга ўргатиш ва шу қабилар.

Маълумки, изланиш, ижодий фаолият юритиш натижасида бирор янгиликка эришиш демакдир. Натижалар ижодий изланиш хусусиятига қараб турли шаклларда бўлиши мумкин, яъни реферат, тезис, мақола, китоб, автореферат, диссертация, монография ёки шакланган фикр, ғоя, қараш (концепция), таълимот ёки қурилма, механизм, машина, ихтиро, патент, кашфиёт ёки усул, услубият, метод, мезон, технология, модель, алгоритм, тамойил, модул ва ҳ.к.

Демак, ижодий изланиш, илм-фан, техника-технология, таълим-тарбия, маданият ва шу қабиларни ривожлантириб, уларнинг ҳозирги ҳолатини янги сифат босқичига кўтаради. Бу талабаларни кўпроқ илмий ижодга жалб этиш орқали пировард натижада илмий дунёқараши юксак мутахассис тайёрлашга эришиш демакдир. Маълумки, баркамол авлодни тарбиялаш ғояси ҳам миллий, ҳам умуминсоний характерга эга бўлиб, у башариятни маънавият ва маърифатга, эзгулик ва юксакликка олиб борувчи комиллик сари йўлдир. Шу сабабли ҳам тарбия масаласи кишилар, оилалар, жамоалар, давлатлар олдидаги муҳим муаммолар бўлиб келмоқда ва улар турлича йўллар, воситалар билан турлича шаклларда, услубларда амалга оширилмоқда. Буларнинг ҳаммаси бўлажак ўқитувчиларнинг чуқур билимларга эга бўлишини, илмий дунёқарашининг кенглигини, ўз соҳасини ва айниқса ёш авлодни сева олишликни талаб этади. Бу борада салмоқли ижодий ишлар билан



шуғулланаётган олим-мутахассисларимиз ва ижодкор ўқитувчиларимиз сони кўпаймоқда. Уларнинг ишларида миллий маданият ва умуминсоний қадриятларни, дунёвий билимларни мукамал эгаллаган; диний илмлардан ҳам хабардор, маънавий баркамол; шунингдек, ватанпарварлик бурчини тўғри англаган; ихтисосига доир билимларни, психологик, педагогик билим ва маҳоратни ҳамда назарий ва амалий билимларни мукамал эгаллаган; ўқитувчилик касбини ва болаларни севадиган, эркин ва ижодий фикрлай оладиган; талабчан, адолатли, одобли ва шу каби хислатларга эга бўлган ўқитувчиларни тайёрлаш муаммолари қараб чиқилган.

Энди асосий масалалардан бири, бундай илмий изланиш асосларини олий таълим муассасасининг қайси фанлари ўрганишда ва курсларида талабалар онгига қандай сингдириш муаммоси турибди. Бу соҳада олиб борилган кўп йиллик изланишларимиз натижаларининг кўрсатишича, ушбу жараёни дастлабки курсданок бошлаб юбориш мақсадга мувофиқ экан. Бунинг учун ҳар бир курсга мос бўлган мазкур йўналишдаги саволномалар тузилади ва уларга тегишли жавоблар олинади. Олинган натижалар асосида талабаларга қуйидагича топшириқлар берилади: 1. Ёшларнинг умумий савиясини баҳолашга саволномалар (15 та савол) бўйича улар 4 қисмга бўлинган бўлиб, уларнинг биринчиси умумий маълумотлар (Ф.И.О.) туғилган йили ва жойи, ўрта умумтаълим мактабини ёки ўрта махсус касб-ҳунар таълим муассасасини битирганлиги ҳақидаги маълумот; 2. Ёшларнинг

умумий қизиқиши (эгалламоқчи бўлган касби) бўйича; 3.Замонавий илм-фан ютуқлари (таълимни ахборотлаштириш) бўйича; 4. Илмий дунёқарашни кенгайтириш воситаларидан фойдалана олиш қобилиятлари ва шу кабилар.

Топшириқлар натижаларининг кўрсатишича, ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда уларнинг илмий дунёқарашини кенгайтиришда ўқув режасидаги қуйидаги фанлар блокларига алоҳида эътибор қаратилиши лозим экан: - математик ва табиий-илмий фанлар; - умумкасбий фанлар; - махсус фанлар блоки; - кўшимча фанлар блоки.

Бу фанларни талабалар I-IV курсларда ўрганадилар ва буларда олган билим ва тушунчалардан амалиётда (амалий машғулотларда ва педагогик амалиётларда) ҳам фойдаланишга эришадилар.

Демак, ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда узлуксиз таълим тизими тўғрисидаги айниқса олий таълим тизимида илм-фан ва таълим тараққиётида, кишилар турмуш шароитини яхшилашда, оила ва шахс камолига эришишда, жамоа манфаатларини юксакликка кўтаришда, жамият тараққиёти савиясини тезлаштиришда ва давлатнинг иқтисодий ҳамда маънавий-маърифий қудратини юксалтиришдаги далил-исботлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ экан. Бунда ўрганилаётган фан мазмунига қараб кундалик турмушимизда ишлатилаётган гугурт, игна, радио, авиация, телевизор, кино, телефон, ёзув, қоғоз, китоб, соат, автомат, электрон ҳисоблаш машиналари, автомобиль, атом ва



транспорт воситалари ва ҳоказоларнинг яратилиши ҳамда уларнинг амалиётдаги аҳамияти, уларнинг ўзи ҳам вақтида кишилиқ жамияти тараққиёти босқичлари билан мос равишда ақлий-ижодий фаолияти маҳсули эканлигини талабалар онгига сингдириб борилса, уларнинг илмий дунёқарашини кенгайтириш имкони туғилади.

Ёшларни касбий фаолиятга тайёрлашда ва уларнинг илмий дунёқарашини кенгайтиришни таълим-тарбия жараёнининг турли жабҳаларида амалга ошириш учун ҳар бир фан шаклланишидаги илмий асарларни қайд қилиб ўтиш ва ёшларни илмий изланиш жараёнига эътиборини қаратиш етарли. Буларни талабаларга мустақил топ-шириқ бериш орқали биринчи курсдан оқ бошлаб юборган маъқул ва ушбу жараённинг узлуксиз кетма-кетлигини қуйидагича амалга оширган маъқул:

- ёшларга ўрганиладиган тушунча юзасидан маълумотларни тўплашни ва уларни ахборот кўринишига айлантиришни ўргатиш. Бунда кутубхонадаги картотека ва улар асосидаги адабиётлар рўйхатини тузиш;
- ўрганилиши керак бўлган адабиётларнинг аннотацияси ёки реферати ҳақида маълумот бериш. Буни фан ўқитувчилари ўз фанининг

дастлабки босқичида яъни фаннинг мақсади ва вазифалари ҳамда предметларни баён қилиш пайтида амалга оширса бўлади ёки бу жараён илмий ижодиёт тўғарақларнинг бевосита вазифаси ҳамдир;

- ёшларга аниқ мавзу бўйича реферат ёзишни топшириш орқали ҳам амалга оширилади ва шу тариқа олий ўқув юртларидаги ўқитишни тугатгунга қадар жорий топшириқлар бериб борилаверади. Бу борадаги ушбу илмий изланишимизнинг самараларини «Илмий ижодиётга кириш» мавзусидаги фанни ўрганишда яққол сезилади. Ушбу фан ёшларни касбий фаолиятга тайёрлаш ўқув режасининг “танлов фанлар” блокада киритилган бўлиб, унда ўзлаштирилган билимлар ўқув режасидаги бошқа (кейинги) фанлар блокларидаги фанларни юқори савияда ўзлаштиришга ҳам мустаҳкам асос бўлди ва айниқса, тўрт йил давомида бериладиган ижодий топшириқлар (мустақил таълимга оид маълумотларни излашда, аннотация ва реферат ёзишда, тезис ва маъруза тайёрлашда, бурч ва малакавий битирув ишлари устида ишлашда)ни бажаришда ҳам мустаҳкам интеллектуал асос бўлди.

References:



1. Тўрақулов Х.А. Илмий ижодиёт методологияси. – Тошкент: Фан, 2006. – 252 б.
2. Т.Ғаффорова “Бошланғич таълимда замонавий педагогик технологиялар”.- Тошкент 2011й-46-846
3. Ra'no Munarova, ФАКТОРЫ, МЕТОДЫ И ФОРМЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ , Журнал Педагогика и психологии в современном образовании: № 1 (2021): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari
4. Ra'no Munarova, ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК СТИМУЛ И СРЕДСТВО САМОВОСПИТАНИЯ , Журнал Педагогика и психологии в современном образовании: № 1 (2020): Journal of Pedagogy and psychology in modern education